

מרכז אליאנס ללימודים איראניים

מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 5, גיליון 2, פברואר 2017

תוכן העניינים

3 מחאת הגולשים האיראנים נגד הגבלת כניסתם של מוסלמים לארצות-הברית

5 שש שנים למהפכת ה-25 בינואר במצרים בשיח הרשתי

דבר העורכים

הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון פברואר של **ביהייב**. בגיליון זה נתוודע לביקורת הנוקבת שביטאו גולשים איראנים כלפי האיסור האמריקאי על כניסת איראנים לשטחי ארה"ב, ונעקוב אחר תגובות הגולשים המצרים, בעיקר מקרב האחים המוסלמים, נוכח מצבה של מצרים בראי שש שנים למהפכת ה-25 בינואר.

קריאה מהנה!

מחאת הגולשים האיראנים נגד הגבלת כניסתם של מוסלמים לארצות-הברית

ד"ר רוז צימט

ב-27 בינואר חתם הנשיא טראמפ על צו נשיאותי האוסר על כניסת פליטים מסוריה ללא הגבלת זמן, משהה באופן זמני קליטת פליטים משאר מדינות העולם, ומונע כניסת נוסעים לארה"ב למשך 90 יום משבע מדינות מוסלמיות, ובהן איראן. מיד עם פרסומו עורר הצו סערה בארה"ב ומחוצה לה, ובכלל זה באיראן שהגיבה לו בחריפות. משרד החוץ בהראן כינה את הצו "עלבון גלוי כנגד העולם המוסלמי והאומה האיראנית בפרט", והוסיף כי הצעד יירשם בהיסטוריה כ"מתנה נהדרת לקיצוניים ותומכיהם".¹ ביקורת חריפה התקבלה גם מצד גולשים איראנים המגלים בדרך כלל פתיחות רבה יותר ביחס לארה"ב לעומת תומכי המשטר המסתייגים מכך, כמו גם מצד גולים במערב. הגולשים הציגו את ההחלטה כבלתי צודקת וכפוגעת בחפים מפשע, והיוו משום נייר לקמוס ליחסה המורכב של איראן כלפי ארה"ב.

**צינוץ בחשבון הטוויטר של כתב-ה-
BBC בפרסית בארה"ב, 29 בינואר**

בימים הראשונים שלאחר כניסת הצו לתוקף הוצפו הרשתות החברתיות בתגובות של גולשים איראנים תחת התייגים (אשטאגים) "לא לאסור הגירה", "לא לאסור ויזת סטודנטים", ו"עצור את האיסור על איראן". הגולשים שיתפו ברשת את חוויותיהם האישיות של עשרות אזרחים איראנים, חלקם בעלי תושבות קבע בארה"ב ("גריין קארד"), שנתקעו בשדות תעופה ברחבי העולם ללא יכולת להגיע לארה"ב או עוכבו בנמלי התעופה האמריקאים. את עיקר תשומת הלב משכו מקרים בהם נמנעה או עוכבה כניסתם של סטודנטים איראנים, בהם דוקטורנטים באוניברסיטאות אמריקאיות מובילות, שביקשו להגיע לארה"ב לאחר שהתקבלו ללימודים או לשוב אליה לאחר שבילו חופשה עם בני משפחתם באיראן או באירופה. מקרים אלה הוצגו כעדות לכך שהצו פוגע בעיקר באזרחים תמימים, ולא בטרוריסטים פוטנציאליים.

בשיח שהתפתח ברשתות סביב הצו הנשיאותי הדגישו הגולשים את תרומתם של מהגרים ממוצא איראני לארה"ב. בתגובות נכתב כי לא זו בלבד שהמהגרים האיראנים אינם מסכנים את ביטחון ארה"ב, אלא אף תורמים לחברה, לכלכלה ולתרבות האמריקאיות. לחיזוק הטענה מנו הגולשים בשמותיהם של מהגרים בולטים ממוצא איראני, כדוגמת המתמטיקאית זוכת מדליית פילדס לשנת 2014, מרים מירזח'אני, המכהנת כפרופסורית באוניברסיטת סטנפורד; אומיד כורדסתאני, יושב ראש טוויטר ומנהל העסקים הראשי לשעבר של חברת גוגל; ופייר מוראד אומידיאר, מנכ"ל מייסד ויושב ראש חברת איביי (eBay).

את עיקר הביקורת עוררה העובדה כי הצו לא כלל אזרחים ממדינות מוסלמיות הנחשבות כ"יצואניות טרור" מובילות, ובהן ערב הסעודית, איחוד האמירויות ומצרים, מהן יצאו מרבית המפגעים במתקפת ה-11 בספטמבר. איראן, לעומת זאת, נכללה ברשימה חרף העובדה כי אזרחיה לא היו מעורבים בפגוע זה ובפגועים אחרים שבוצעו על אדמת ארה"ב לאורך העשורים שלאחריו. הבחנה זו הוצגה כעדות לכך שהחלטת הנשיא טראמפ, שנועדה למנוע כניסת טרוריסטים לארה"ב, נגועה כביכול בשיקולים כלכליים הקשורים בעסקיו באותן מדינות מוסלמיות שלא נכללו ברשימה. תחושות דומות התעוררו בעבר בקרב

תמונה שנלקחה מתוך טוויטר, ובה כרזה המציגה את כמות הסטודנטים הלומדים בארה"ב

האיראנים בעקבות נאומו של הנשיא ג'ורג' בוש בינואר 2002, ובו הכליל את איראן במסגרת "ציר הרשע", על אף הסיוע שהעניקה למאמץ האמריקאי למיגור שלטון הטאלבאן באפגניסטאן.

במחאה שהתעוררה ברשת כנגד הצו נטלו חלק גם ידוענים ממוצא איראני, ובהם הבמאי אסע'ר פרהאדי, שסרטיו "פרידה" ו"הסוכן" זכו בפרסי האוסקר לסרט הזר, האחרון שבהם בטקס שנערך זה עתה. פרהאדי הודיע מראש כי החליט להחרים את הטקס במחאה על מדיניות הנשיא טראמפ. גם השחקנית האיראנית תראנה עלידוּסְתִי, המשחקת בסרטו האחרון של פרהאדי, הצטרפה למחאה נגד הצו הנשיאותי. בציוץ בחשבון הטוויטר שלה כינתה עלידוּסְתִי את הצו "גזעני" והודיעה כי תחרים, אף היא, את טקס האוסקר.²

בצד הביקורת שהופנתה כנגד הנשיא טראמפ, היו שהפנו אצבע מאשימה כלפי איראן בטענה שגם היא נושאת באחריות להחלטת הממשל האמריקאי. מספר גולשים טענו כי אין להתפלא מכך שנשיא אמריקאי פועל באופן זה נגד האיראנים, לאחר שבמשך 38 שנה שורפים באיראן את דגלי ארה"ב וקוראים "מוות לאמריקה". הם הצביעו על יחסם הדואלי של אזרחי איראן כלפי ארה"ב: מחד גיסא, הם מפגינים עוינות פומבית כלפי ארה"ב ומאידך גיסא, רבים מהם מבקשים לאמץ את התרבות האמריקאית, מעוניינים להגר לארה"ב ונפגעים כאשר זו נוקטת גישה תקיפה כלפי איראן. אחרים הצביעו על האירוניה הטמונה במאבק המשטר האיראני בצו האמריקאי. אחד הגולשים לעג לראש הרשות השופטת האיראנית, סאדק לאריג'אני, שגינה את האיסור על כניסת מוסלמים לארה"ב בטענה שהוא מנוגד לעקרונות זכויות האדם. הגולש תהה כיצד יכול אדם, שעומד בראש רשות האחראית להוצאתם להורג של אלפי אזרחים איראנים מדי שנה, להאשים את ארה"ב בהפרת זכויות אדם.³ כמה גולשים האשימו את אזרחי איראן בצביעות לנוכח היחס המזלזל והמשפיל שהם מפגינים כלפי פליטים אפגאנים המבקשים מקלט בארצם. בתגובה אחרת נכתב כי האיראנים, שכניסתם נמנעה לארה"ב, היו תומכים בהחלטת טראמפ אילו במקום למנוע את כניסתם שלהם, הוא היה אוסר רק על כניסת ערבים.⁴

הגם שהצו הנשיאותי עורר תגובות זעם בקרב איראנים בעלי השקפות פוליטיות שונות, הצטמצמה ההתייחסות מצד גולשים איראנים המזוהים עם תומכי המשטר למספר תגובות. אלה הציגו את הצו כהוכחה נוספת לעוינות ההיסטורית מצד ארה"ב כלפי איראן. ניתן להסביר את אדישותם היחסית של תומכי המשטר בכך שהצו פוגע בעיקר בסטודנטים ובאזרחים איראנים המשתייכים למעמד הבינוני המשכיל ומזוהים בדרך כלל עם מבקרי המשטר. זאת ועוד, תומכי המשטר האיראני בימין השמרני מגלים לרוב עוינות כלפי בני-ארצם המבקשים להגר למערב, ובמיוחד לארה"ב, הנחשדים על-ידם כבעלי תפיסות ליברליות ואנטי-מהפכניות.

המגבלות על כניסת נוסעים מאיראן לארה"ב נתפסו על ידי האיראנים לא רק כהחלטה לא-צודקת נוכח הפגיעה בזכויותיהם הלגיטימיות, אלא גם כאקט משפיל ומבזה שהצית מחדש את רגישותם המוכרת של האיראנים לגילויי התנשאות או פגיעה בגאווותם הלאומית. הביקורת הנרחבת נגד הצו הנשיאותי הצליחה לאחד תחתיה אזרחים וגולים כאחד, חרף חילוקי הדעות הפוליטיים המאפיינים בדרך כלל את החברה האיראנית. אף כי הצו הנשיאותי הוצג על-ידי הממשל האמריקאי כצעד שנועד למנוע את כניסתם של

טרוריסטים לארה"ב כחלק ממאבק כולל בטרור, הרי שאופן יישומו גרר התגייסות נרחבת של אזרחים איראנים כנגד מה שנתפס על-ידם כהחלטה המושפעת משיקולים לא עניינים. העניין הרב שגילו האיראנים בצו הנשיאותי מוכיח פעם נוספת את החשיבות שהם מייחסים למדיניות ארצות-הברית כלפי ארצם, ואת חששם מפני הסלמה מחודשת ביחסים בין שתי המדינות בעקבות בחירתו של הנשיא טראמפ.

שש שנים למהפכת ה-25 בינואר במצרים בשיח הרשת

ד"ר מיכאל ברק

ב-25 בינואר מלאו שש שנים למהפכה העממית במצרים, שהביאה לנפילת משטרו של חוסני מובארכ. עיתוי זה הצית שיח נרחב ברשתות בו השתתפו מאות אלפי גולשים מצרים, בעיקר מקרב תומכי האחים המוסלמים, שבחנו את תהליך התקדמותה של מצרים במישורים שונים מאז המהפכה. השיח מתאפיין בעיקר בתחושה קשה של החמצה ואובדן דרך המהפכה ומטרותיה, כמו גם בתסכול וחוסר אונים מאופן התנהלותו של המשטר הנוכחי. על רקע התחושות הקשות, פועלים האחים המוסלמים להתסיס את הציבור המצרי ולהובילו לידי מחאה אקטיבית נגד המשטר.

בשיח שהתפתח ברשתות החברתיות האשימו מאות אלפי גולשים מצרים את המשטר בריסוק חלומם של הצעירים והתכחשות לצרכי העם, שהוגדרו על ידם כ"שלוש מטרות פשוטות": פרנסה, חירות וצדק חברתי. בד בבד, מואשם הנשיא המצרי, עבד אל-פתאח אל-סיסי, בתחלואיה השונים של מצרים, בכלל זה המשבר הכלכלי הפוקד את המדינה. כמו כן, הוטחו בו האשמות חוזרות בדבר חיסול מתנגדים פוליטיים, דיכוי חופש הביטוי, ואף בגידה במולדת המצרית בשל היעדרותו לתביעה של הסעודים לוותר על הריבונות המצרית על איי טירן וסנפיר לטובת החלת ריבונות סעודית בהם.⁵ גולשים אחרים, ראו בעין לא יפה את שיתוף הפעולה בין מצרים לישראל בלוחמה נגד קני הטרור בחצי האי סיני ותיארו זאת כניסיון לטהר את מרחב סיני מנוכחות מוסלמית. אחרים ציינו כי מצרים מובלת אחר תכתיביה של ישראל, תחת התיג "ישראל מנהלת את מצרים", שזכה לכ-75,000 צפיות.⁶

**"הבה ונצא למהפכה", באנו שהועלה לטוויטר
תחת קמפיין רשתי הקורא להמשך המהפכה
בשם "ינואר מאחד אותנו" (#يناير يجمعنا)**

גולשים רבים המזוהים בעיקר כתומכי האחים המוסלמים קראו לבני העם המצרי להמשיך במהפכה ולגלות נחישות עד אשר יושגו מטרותיה, באמצעות שימוש בתיוגים כדוגמת "25 בינואר מאחד אותנו".⁷ לעומת זאת, היו גולשים שהביעו ספקנות לגבי מידת נכונותו של העם להיענות לקריאה, כמו גם חוסר אמון וייאוש מהמידה שבה ניתן לממש את מטרות המהפכה. כך לדוגמה, הפטיר אחד הגולשים כי "המהפכה הלכה לכל הרוחות". גולש אחר ביקש להסביר את אוירת הנכאים וציין כי רוח המהפכה במצרים נמצאת במגמת דעיכה בשל הדיכוי הקשה של המשטר.

לדבריו, גורמים במשטר "חטפו את נשמות הצעירים, עצרו אותם, האשימו אותם, וגירשו אותם מחוץ לארצם". לדעת גולשים רבים, "המהפכה נגנבה" מידי העם וניהול המדינה מרוכז כיום בידי קבוצה

של אנשי צבא בעלת אינטרסים צרים. לעומת זאת, היו גולשים אחרים שניסו לעודד את הרוחות, כפי שציין אחד מהם, "הבוגד היחיד במהפכה הוא מי שמאבד את התקווה".⁸

קריקטורה שהעלו האחים המוסלמים לטוויטר, תחת הכיתוב: "מסים חדשים על המצריים!!"

השיח זכה לתנופה משמעותית בעקבות נאום שנשא אל-סיסי ב- 28 בינואר בפני כ-1300 צעירים ממצרים עילית בחבל אסואן בנושא פיתוח הכלכלה ויצירת מקומות תעסוקה עבור הצעירים. אל-סיסי הדגיש כי מצרים מרכזת מאמצים כבירים בנושא חרף העוני הרב בה היא נתונה. הנאום זכה לביקורת רבה ברשתות. צעירים חילוניים ואסלאמיסטיים כאחד הביעו את מחאתם על יוקר המחייה והתרחבות ממדי העוני תחת התיוג "אל-סיסי מרושש אותנו" (פקרנא אל-סיסי), שזכה לכ-40,000 תגובות. גולש אסלאמיסט ציין, "אנו יודעים שאנו עניים מאוד. זאת מכיוון שאתה והכנופיה שלך [בהתייחס לאל-סיסי] בוזזים את הארץ יותר מ-60 שנה

[...]".¹⁰ גולש חילוני העיר כי כל הפרויקטים הכלכליים הגדולים, שנועדו לקדם משמעותית את מצרים מבחינה כלכלית, דוגמת חפירת תעלת סואץ השנייה, עלו על שרטון ולא הוכיחו עצמם. גולשת אחרת ציינה כי המשטר הצבאי אחראי להרס של בתים רבים שבעליהם אינם מסוגלים להאכיל את יושביו, בשל העלייה הניכרת במחירי הסוכר והשמן.¹¹

לשיח הציבורי ברשתות המצריות הצטרפו גולים מתנועת האחים המוסלמים בתורכיה שהסלימו את הרטוריקה באמצעות העלאת תשדיר תעמולה לפייסבוק ובו הואשם אל-סיסי בהנצחת מצב העוני במדינה תוך ציפייה שתושביה יקבלו זאת בהשלמה. בתשדיר שוגרה קריאה לענני מצרים שלא לשתוק, אלא לצאת אל הרחובות במחאה עד לנפילת המשטר.¹² השתלבותם בשיח איננה מפתיעה, שכן מאז הדחתו של מורסי נמלטו רבים מהאחים לתורכיה בעקבות נכונותו של ארדואן לתת להם מקלט מדיני, ומאז עוסקים בהסתה מתמשכת נגד משטרו של אל-סיסי. על רקע השיח הרשתי בנושא, יצאו ב-3 בפברואר אלפי פעילים של תנועת האחים להפגנות בכמה מחוזות, בהם אלכסנדריה ודמיאט. המפגינים הביעו זעם על התפשטות העוני במדינה וקראו לאל-סיסי לוותר לאלתר על שלטונו, וקריאה לצבא שלא להתערב בפוליטיקה.¹³

בצד הביקורת השלילית הרחבה, התקבלו תגובות מצד גולשים שהגנו על מדיניותו של אל-סיסי. דוגמה לכך בפוסט שהעלה אחד הגולשים ובו טען כי אל-סיסי משכיל לפעול בצורה נבונה וזהירה במציאות מורכבת במטרה להחזיר את מצרים לתפקיד מנהיגת העולם הערבי. גולשים אחרים ביקשו להזכיר כי אל-סיסי הציל את מצרים משליטת האחים המוסלמים שביקשו להוביל את המדינה לעתיד לא מזהיר. בנושא הכלכלי, חלקו כמה גולשים על הביקורות בטענה שיש להתאזר בסבלנות, וכי כבר עתה ישנם סימנים חיוביים לשיפור. כך לדוגמה, כתב גולש: "האם אתה יודע שמצרים מייצאת 1,500 טון סוכר מדי יום למרות המשבר, ושמחיר קילו סוכר מצרי נמכר באירופה בשווי של 8 לירות מצריות?".¹⁴

השיח הרשתי לציון יום השנה השישי למהפכת ה-25 בינואר מלמד על הימצאותם של גורמי כוח, במיוחד מקרב האחים המוסלמים, שאינם מתכוונים להשלים עם הימצאותו של אל-סיסי בשלטון. לראייתם, התגברות ממדי העוני והתדרדרות המצב הכלכלי במדינה הינם תעודת עניות לתפקוד הלקוי של המשטר וסימפטום לכך שמהפכת ה-25 בינואר נגדעה באיבה, ומכאן שיש להמשיכה. נכון לעתה נראה כי המחאות

במרחב הציבורי מצטמצמות לתומכי האחים המוסלמים. לנוכח תחושות התסכול והאכזבה שמביעים הגולשים ברשת, מבהירים תומכי המשטר את הישגיו ונחישותו של המשטר לדאוג לרווחת תושבי מצרים, בין השאר, מתוך חשש שמא יצליחו האחים להסית את דעת ההמונים.

¹ "Iran to respond in kind to Trump's insulting visa restrictions: Foreign Ministry", *Press TV*, 28 January, 2017.

² https://twitter.com/t_alidoosti/status/824578972637954048

³ <https://twitter.com/Gavrch/status/826700290401456130>

⁴ <https://twitter.com/NasserHadjloo/status/825606496927019008>.

⁵ ראו: מיכאל ברק, "איי טיראן וסנפיר בלב המחאה המקוונת", ביהייב, כרך 4, גיליון 4, אפריל 2016.

⁶ http://dayan.org/he/sites/default/files/Beehive_2016_April_HEB.pdf

⁷ #مصر_تدار_من_إسرائيل

⁸ #يناير_يجمعنا

⁹ #يناير_حفضل_ثورتنا; #لساها_ثورة_يناير; #25_يناير; #المجلس_خاين_عشان; #عودوا_الى_ثورتكم

¹⁰ <https://almanassa.com/ar/story/3793>; 4.2.17; <https://almanassa.com/ar/story/3779>

¹¹ https://twitter.com/shady_salem/status/825351939391107072; 28.1.17

¹² "السيسي_فقرنا". رאו תיוג נוסף בשם "כמצרי, היכן נמצא המינוס שלך?": #كمصري_ناقصك_ايه

¹³ https://www.facebook.com/hashtag/السيسي_فقرنا

¹⁴ <https://www.facebook.com/Carlos.Latuff0/videos/1341572942567829/>; 29.1.17

¹⁵ <https://www.alaraby.co.uk/politics/2017/2/3/فاعليات-السيسي-فقرنا-تندد-بتر-دي-الأوضاع-المعيشية-في-مصر>; 3.2.17

¹⁶ #السيسي_فقرنا; ياسيسي_ياز_عيم_العرب